

II. Rákóci Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Képzési szint	BSc	Tagozat	levelező	Tanév/félév	2022-2023/1-2
---------------	-----	---------	----------	-------------	---------------

Tantárgyleírás

A tantárgy címe	Történeti földrajz
Tanszék	Földtudományi és Turizmus
Képzési program	
A tantárgy típusa, kreditértéke, óraszám (előadás/szeminárium/önálló munka)	Típus (kötelező vagy választható): választható Kreditérték: 4 Előadás: 10 Szeminárium/gyakorlat: 5 Laboratóriumi munka: - Önálló munka: 45
Tárgyfelelős oktató(k) (név, tudományos fokozat, tudományos cím, e-mail cím)	Benedek Viktória, benedek.viktoria@kmf.org.ua
A tantárgy előkövetelményei	
A tantárgy általános ismertetése, célja, várható eredményei, főbb témakörei	Az előadások tematikája: Bevezetés, tantárgyi tudnivalók, vizsgakövetelmények. A történeti földrajz fogalma, kialakulása és módszerei. Európa természeti tájai. Európa benépesülése. A görög civilizáció történeti földrajza. A Római Birodalom történeti földrajza. A középkor történeti földrajza. Az újkori Európa történeti földrajza. A Kárpát-medence természetföldrajzi tájai. A Kárpát-medence népei és népesedése a honfoglalástól a XX sz. elejéig. A népességszám változása és a változást előidéző tényezők a mai Szlovákia, Kárpátalja és Magyarország területén 896-tól a XX sz. elejéig. A népességszám változása és a változást előidéző tényezők a mai Erdély, Horvátország és Vajdaság területén 896-tól a XX sz. elejéig. A települések típusai a Kárpát-medencében. A települések kialakulása és fejlődése a Mohácsig. A települések kialakulása és fejlődése Mohácstól a XX.sz. elejéig. Városhálózat és piacközpontok a Kárpát-medencében. Tájátalakítás a Kárpát-medencében.
A tantárgy teljesítésének és értékelésének feltételei	A tantárgy egy féléves, 4 kreditet ér és beszámolóval zárul! A tárgy három modulra bomlik: 1. modul: Európa történeti földrajz (45 pont). 2. modul: A Kárpát-medence történeti földrajza (45 pont) 3. modul: Topográfiai névanyag (10 pont). A gyakorlatokon mindazon földrajzi nevek visszakérdezésére kerül sor vaktérképen, amelyek elhangzanak az előadásokon,

	illetve valamilyen okból fontosak a tantárgy megértésének szempontjából. A topográfiai névanyagból minden hallgató véletlenszerűen 10 nevet kap. A gyakorlat akkor sikeres, ha a hallgató tízből legalább hét objektumot helyesen be tud jelölni a vaktérképen.
A tantárggyal kapcsolatos egyéb tudnivalók, követelmények	
A tantárgy alapvető irodalma és digitális segédanyagok	Bácskai Vera – Nagy Lajos (1984): Piackörzetek, piacközpontok és városok Magyarországon 1828-ban. Budapest Bácskai Vera (1965): Magyar mezővárosok a 15. században. Budapest Bak Borbála (1997): Magyarország történeti topográfiája. MTA Történettudományi Intézete, Budapest. Дністрянський М. С. (2007): Вступ до історичної географії України. Цикл лекцій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка. – 44 с. Frisnyák S. (1996): A Kárpát-medence történeti földrajza. Nyíregyháza. Frisnyák Sándor: Magyarország történeti földrajza. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest Györffy Gy. (1998): Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. Akadémiai Kiadó, Budapest. Hajdú Zoltán (2001): Magyarország közigazgatási földrajza. Dialóg Campus, Budapest-Pécs Kárpátalja térképe. Szerk. Kovács S. DIMAP Bt. Budapest, 2000. Kocsis K. (2001): Kárpátalja mai területének etnikai térképe. MTA. Budapest Котляр Ю.В. (2017): Історична географія. Спецкурс з історії. Навчальний посібник. Міністерство освіти і науки України, Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаївське відділення інституту історії України НАН України Molnár J., Molnár D. I. (2005): Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa, Beregszász Pounds, Norman J. G. (1997): Európa történeti földrajza. Osiris Kiadó, Budapest Probáld F. (2000): Európa regionális földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. R. A. Butlin – R. A. Dodgshon (2006): Európa történeti földrajza. Akadémiai Kiadó, Budapest. Szegedi Sándor (2001): A környezet és a társadalom kölcsönhatása a Kárpát-medencében a honfoglalástól a XX. századig. Debreceni Egyetem, Természettudományi Kar, Meteorológiai Tanszék

A gyakorlati névanyag a következő:

1. gyakorlat: Balti-pajzs és a Skandináv hegyvidék

Tengerek: Jeges-tenger, Barents-tenger, Fehér-tenger, Atlanti-óceán, Norvég-tenger, Északi-tenger, Balti (Keleti)-tenger, Grönlandi-tenger

Öblök: Botteni-öböl, Finn-öböl, Kandalaksa-öböl

Fjordok: Trondheim-fjord, Sogne-fjord, Hardanger-fjordOslo-fjord

Szorosok: Skagerrak, Kattegatt, Öre-Sund

Szigetek: Izland, Spitzbergák, Jan Mayen, Feröer-szigetek, Öland, Gotland, Ahvenanmaa (Åland),

Félszigetek: Skane-félsziget, Kola-félsziget

Folyók: Glomma, Gotaalv, Kemijoki, Ouljoki, Vuoksi, Torneälven

Tavak: Vänern, Vättern, Malern, Inari, Imandra

Hegységek, tájak: Skandináv hegyvidék + Haltiatunturi 1324m, Jotunheim + Glittertind 2470m, + Galdhöppiggen 2469m, Lappföld + Pallastunturi 821m, Finn-tóhátság, Izland, Vatnajökull, Hofsjökull, Hibini + Csaszncsorr 1191m

Kelet-Európai-síkság

Öblök: Kur-öböl, Rigai-öböl, Onyegai-öböl, Dvina-öböl, Pecsora-öböl

Folyók: Dnyeszter, Dnyeper, Don, D-i Bug, Volga, Szamara, Káma, Vjatka, Oka, Moszkva, Ural, Pecsora, Néva, Ny-i Dvina (Daugava)

Tavak: Kaszpi-tó, Csúd-tó, Pszkovi-tó, Ladoga-tó, Onyega-tó, Ilmeny-tó

Hátságok: Volinyi (Volhíniai)-hátság, Podóliai-hátság, Belorusz-hátság, Valdáj-hátság, Szmolenszk-Moszkvai- hátság, Közép-Orosz-hátság, Volgamenti-hátság, Észak-Orosz-hátság
Alföldek, síkságok: Poliszjai-alföld, Kubáni-alföld, Kaszpi-mélyföld, Donyec-medence, Kis-Szamojéd-tundra (Malozemelszkaja-tundra), Nagy-Szamojéd-tundra (Bolsezemelszkaja-tundra)

2. gyakorlat. Brit-szigetek

Tengerek: Atlanti-óceán, Ír-tenger, Kelta-tenger

Öblök: Liverpooli-öböl, Cardigani-öböl, Lyme-i-öböl, Thames-öböl, Wash-öböl, Humber-öböl, Donegali-öböl

Szorosok, csatornák: Minch-csatorna, Caledoniai- csatorna, Doveri-szoros, La Manche-csatorna, Szt.György- csatorna, Északi- csatorna

Szigetek: Shetland, Orkney, Angol-sziget, Ír-sziget, Külső-Hebridák, Belső-Hebridák

Félszigetek: Cornwall, Wales

Folyók: Temze, Severn, Shannon

Tavak: Lough Neagh, Loch Ness

Tájak: Közép-angliai-alföld, Fen-síkság, Ír-alföld, Északnyugati-skót-felföld, Graampian + Ben Newis 1343m, Skót-alföld, Dél-Skót-felföld, Pennine + Cross Fell 893m, Salisbury-fennsík, Észak-Ír-hegyvidék, Antrim plató

Francia-Belga-rögvidék

Öblök: Szajna-öböl, St. Maloi-öböl, Viscayai-öböl, Lion-öböl

Szigetek: Csatorna-szk., Belle-sziget,

Félszigetek: Cotentin, Bretagne

Folyók: Szajna, Oise, Marne, Yonne, Mosel, Maas (Meuse), Loire, Allier, Garonne, Dordogne, Saône, Rhône,

Tájak, hegységek: Aqitániai- v. Garronne-medence, Párizsi medence, Champagne, Lotharingia, Artois, Picardia, Rhone-Saone-medence, Provance, Normandiai rögvidék, Francia-központi-felvidék (Massif Central), Auvergne, + Puy de Dome 1463m, Ardennek, + Hohes Venn 692m, Vogézek, +Grand Ballon 1424m

3. gyakorlat. Ibériai-félsziget

Öblök: Cadizi-öböl, Valenciai-öböl, Alicantei-öböl

Szigetek: Baleári-szigetek, Ibiza, Mallorca, Menorca

Folyók: Ebro, Guadalquivir, Guadiana, Tejo (Tajo), Duero (Douro)

Tájak: Andalúzia, Aragónia, Portugál-alföld, La-Mancha, Galicia, Asztúria, Katalónia, Navarra, Kantabriai-hegység, Pireneusok + Pic d'Aneto 3404m, Mezeta, Ó-Kasztília, Új-Kasztília, Kasztíliai-választóhegység, Toledói-hegység, Betikai-hg., Sierra Nevada, + Mulhacen 3478m

Hágók: Somport hágó

Appennini-félsziget

Tengerek: Földközi-tenger, Ligur-tenger, Tirrén-tenger, Jón-tenger, Adriai-tenger

Öblök: Genovai-öböl, Nápolyi-öböl, Velencei-öböl, Trieszti-öböl

Szorosok: Korzikai-csatorna, Bonifaciói-szoros, Messinai-szoros, Otrantói-szoros

Szigetek: Korzika, Szardinia, Szicília, Etna, Lipari-szigetek, Vulcano, Stromboli, Málta

Félszigetek: Calabria, Salentina

Folyók: Pó, Adige, Arno, Tevere,

Tavak: Trasimeno, Bolsenai-tó

Tájak: Pó-alföld, Toscanai-medence (Arno-alföld), Tevere-medence, Cataniai-alföld, Lombardia, Appenninek + Monte Corno 2914m, Szicíliai-dombvidék, Toscana, Umbria, Lazio, Campania

Vulkánok: Vezúv, Etna, Vulcano, Stromboli

4. gyakorlat. Közép-Európai-rögvidék

Tengerek: Watt-tenger

Öblök: Dollart-öböl, Helgolandi-öböl, Kieli-öböl, Mecklenburgi-öböl, Szczecini-öböl, Gdanski-öböl, Visztula-öböl

Szorosok: Kis Belt, Nagy Belt

Szigetek: Nyugati-Fríz-szigetek, Keleti-Fríz-szigetek, Északi-Fríz-szigetek, Sjælland, Fyn, Lolland, Bornholm

Félszigetek: Jylland, Hel, Visztula-turzás

Folyók: Schelde, Rajna, Neckar, Majna, Mosel, Saar, Ems, Weser, Maas, Elba, Vltava (Moldva), Odera, Neise, Warta, Visztula, Nyugati-Bug, San, Dunajec, Duna, Inn, Morava

Tavak: IJssel-tó, Müritz-tó

Tájak: Holland-alföld, Zeeland, Flandriai-alföld, Mecklenburgi-tóhátság, Pomerániai-tóhátság, Mazuri-tóhátság, Thüringia, Brandenburg, Szászország, Sváb-Bajor-medence, Vesztfália, Német-középhegység, Fekete-erdő, + Feldberg 1493m, Harz, + Brocken 1142m, Szudéták, Óriás-hegység, Jeseník, Érchegység, Cseh-erdő, Šumava, Cseh-medence, Lengyel-középhegység (v. Szentkereszt-hegység), Lysa Góra, + Lisica 612m, Krakkói Jura, Lublini-hátság

Alpok

Tavak: Genfi-tó (Léman-tó), Zürichi-tó, Boden-tó, Comoi-tó, Garda-tó, Luganoi-tó, Lago Maggiore, Iseoi-tó, Garda-tó

Vonulatok: Cotti-Alpok, Gráji-Alpok, Pennini-Alpok, + Matterhorn 4478m, + Monte Rosa 4639m, Ticinói-Alpok, Adula, Liguri-Alpok, Tengeri-Alpok, Brianconnais-övezet, Mont Blanc 4807m, Aar-masszívum, Berni Alpok + Jungfrau 4158m, Provencei-Alpok, Svájci Mészköalpok, Északi Mészkö-Alpok, Osztrák-mészköalpok, Schneeberg, Bregenzer-erdő, Bécsi-erdő, Magas-Tauern, Alacsony-Tauern, Lajta-hegység, Déli Mészkö-Alpok, Dolomitok, Velencei-Alpok

Hágók: Kis Szt. Bernát, Nagy Szt. Bernát, Simplon, Furka, Szt. Gotthárd, Splügen, Mont Cenis, Brenner, Tauern alagút

5. gyakorlat. Északnyugati-Kárpátok

Folyók: Duna, Lajta, Morva, Mosoni-Duna, Kis-Duna, Vág, Árva, Nyitra, Garam, Ipoly, Bodrog, Tapoly, Ondava, Laborc, Sajó, Hernád, Zagyva, Dunajec, Poprád

Tájak: Árvai-medence, Zsolnai-medence, Túróczy-medence, Liptói-medence, Szepességi-medence

Vonulatok

Fehér-Kárpátok, Nyugati-Beszkidék, Sziléziai-Beszkidék, Keleti-Beszkidék, Lőcsei-hegység,

Hainburgi-rög, Kis-Kárpátok, Kis-Fátra, Liptói-havasok (Liptovske-Tatry, v. Zapadné-Tatry), Magas-Tátra + Gerlachfalvi-csúcs 2654m + Lomnici-csúcs 2634m + Tátra 2555m + Nagy Kriván 2496m, Nagy-Fátra, Alacsony-Tátra + Gyömbér 2045m, Szlovák-Érceshegység, Gömör-Szepesi-érceshegység, Homonnai-hegység, Körmöci-hegység (Kremnické Pohorie), Selmec-hegység (Stiavnické Pohorie)

Hágók: Dukla-hágó

Északkeleti-Kárpátok

Folyók: Tisza, Fekete-Tisza, Fehér-Tisza, Kaszó, Sopurka, Visó, Iza, Tarac, Talabor, Nagyg, Borzsa, Tur, Szamos, Kraszna, Ung, Latorca, Prut, Cseremos

Tavak: Neszamedence, Szinevértó, Bretszkultó

Síkságok, medencék: Csap-munkácsi-síkság, Aknaszlátina (Máramarosi)-medence, Perecsenyi-medence, Szólyvai-medence, Ilosvai-medence, Rahói-medence, Körösmezői-medence

Hágók: Uzsoki-hágó, Vereckei-hágó, Toronyai-hágó, Tatár-hágó

Vonulatok: Keleti-Beszékely + Pikul 1408 m, Rónahavas + Polonina Runa 1479 m, Borzsa-havas, + Szóly 1681 m + Velikij Verh 1598 m, Kraszna-havas, Szvidovec + Bliznyica 1881 m, Csornohor, + Petrosz 2020 m + Hoverla 2061 m + Turkul 1933 m + Rebra 2001 m + Gutin-Tomnátik 2016 m + Pip Ivan 2020 m, Vihorlát + Popricsnij 1024 m, Makovica + Makovica 976 m, Szinyák + Dunauka 1018 m, Hát-gerinc, Borló (Borló-Gyil v. Nagy-Gyil) + Dehmanov 1017 m + Buzsora 1085 m, Nagyszőlősi-hegység + Tupoj 878 m, Ávas, Beregszászi-dombság

6. gyakorlat. Keleti-Kárpátok

Folyók: Visó, Iza, Tur, Szamos, Kraszna, Körös, Sebes Körös, Fekete Körös, Fehér Körös, Maros, Kis-Küküllő, Nagy-Küküllő, Temes, Szeret, Aranyos-Beszterce, Békás-patak

Szorosok, hágók: Dédai-szoros, Tölgyesi-szoros, Békás-szoros, Tusnádi-szoros, Gyimesi-szoros, Tömösi-szoros, Borsai-hágó, Tolvajosi-hágó

Medencék: Bélbör medence, Gyergyói medence, Csíki medencék, Háromszéki medence, Baróti medence, Barcasági medence

Vonulatok: Bukovinai-hegység, Csíki havasok, Háromszéki havasok, Baróti havasok, Brassói havasok, Radnai havasok + Nagy Pietrosz 2305m, Gyergyói havasok + Nagyhadymás 1963m, Csíki havasok, Kelemen havasok + Pietrosz 2102, Görgényi havasok, Hargita

Déli-Kárpátok

Folyók: Duna, Zsil, Iszker, Olt, Árges, Dimbovita

Medencék: Hátszegi, Petrozsényi, Almási

Vonulatok: Fogarasi-hegység, Szebeni-havasok, Kudzsiri-havasok (Sebes-hegység v. Hunyadi-havasok), Bánsági-hegyvidék, Retyezát, Vulkán, Almási-hegység, Szörényi-érchegység

Átjárók, hágók: Vöröstoronyi-szoros, Törösvári-szoros, Vaskapu, Porta Orientalis

Erdélyi peremhegyvidék

Meszes, Réz, Keleti-Bükk, Bihar, Béli-hegység (v. Kodru), Gyalui-havasok, Erdélyi-érceshegység, Királyerdő

7. gyakorlat. Kárpát-medence

Alföldek, síkságok, medencék: Kelet-Szlovák-alföld, Tiszántúl, Nyírség, Beregi-síkság, Szatmári-síkság, Bodroghöz, Rétköz, Borsodi-medence, Hajdúság, Hortobágy, Sárét, Nagykunság, Bánság, Kiskunság, Bugac, Illancs, Bácska, Jászság, Tápióvidék, Pesti-síkság, Csepeli-síkság, Solti-síkság, Kalocsai-Sárhöz, Drávaköz, Ormánság, Muraköz, Mezőföld, Marcali-medence, Kisalföld, Csallóköz, Szigetköz, Mosoni-síkság, Hanság, Rábaköz, Sokoróalja, Örség, Hetés, Göcsej, Kemenesalja, Völgyesség, Szlavónia, Mátyusföld, Karancsalja, Medvesalja, Hegyalja, Szepesség, Tiszahát, Hajdúság, Hortobágy, Nagykunság, Kiskunság, Jászság, Érmellék, Szilágyság, Mezőség, Barcaság, Székelyföld, Kalotaszeg, Bukovina

Dombságok: Dunántúli-dombság, Somogyi-dombság, Tolnai-dombság, Zalai-dombság, Baranyai-dombság, Gödöllői-dombság, Heves-Borsodi-dombság, Cserehát, Szerencsi-dombság

Hegységek: Soproni-hegység, Kőszegi-hegység, Mecsek, Villányi-hegység, Dunántúli-középhegység, Keszthelyi-hegység, Bakony, Balaton-felvidék, Vértes-hegység, Velencei-hegység, Dunazug-hegység, Gerecse, Visegrádi-hegység, Pilis, Budai-hegység, Északi-középhegység, Börzsöny, Cserhát, Mátra, + Kékes 1014m, Bükk, Tokaji-hegység, Aggteleki-karszt

8. gyakorlat. Balkán-félsziget

Tengerek: Földközi-tenger, Adriai-tenger, Jón-tenger, Égei-tenger, Trák-tenger, Kréta-tenger

Öblök: Trieszti-öböl, Fiumei-öböl (Rijekai-öböl), Kotori-öböl, Drin-öböl, Korinthuszi-öböl

Szorosok, csatornák: Korinthuszi-csatorna, Boszporusz, Dardanellák

Szigetek: Krk, Ces, Pag, Korfu, Kréta, Kikládok, Santorin, Északi-Szporádok, Déli-Szporádok

Félszigetek: Istria, Peloponnészosz, Attika, Chalkidiki

Folyók: Duna, Dráva, Száva, Kulpa, Una, Vrbas, Bosna, Drina, Morava, Timok, Iszker, Neretva, Drin, Vardar (Axiosz), Marica (Évrosz)

Tavak: Shkodrai-tó, Ohridi-tó, Preszpa-tó

Medencék és poljék: Nisi-medence, Szófia-medence, Szarajevoi-medence, Rigómező (Koszovopolje), Szkopje-medence, Thesszáliai-medence, Lika-polje, Mostari-polje, Argoliszi-medence, Spártai-medence, Olimpiai-medence

Vonulatok: Trák masszívum (v. Rodope rögvídek), Rila, Pirin, Rodope, Rodostói-hegység (Tekir Dag), Sumadia, Dobrudzsai tönk, Papuk, Fruska Gora, Dinaridák, Dinári-hegyvidék, Albán hegyvidék, Hellén-hegyvidék, Pindosz, Olimposz, Tajgetosz, Ida, Szerb Érchegység, Balkán-hegyvidék + Botev 2376m, Észak-bulgár dombság

Havasalföld

Olténiai-síkság, Munténiai-alföld, Dobrudzsa

9. gyakorlat: A Kárpát-medence települései. Álmosd, Kőszeg, Sárvár, Arad, Kővágószőlős, Segesvár, Körmöcbánya, Selmecebánya, Besztercebánya, Siklós, Lipótszentmiklós, Lőcse, Sümeg, Cegléd, Szarvas, Marosvásárhely, Szatmárnémeti, Medgyes, Szécsény, Debrecen, Szeged, Ds, Aknasugatag, Mezőkeresztes, Székelyudvarhely, Diósgyőr, Mogyoród, Székesfehérvár, Déva, Mohács, Szekszárd, Drégely, Eger, Szentendre, Eperjes, Muhi, Szentes, Érsekújvár, Munkács, Szentgotthárd, Eszék, Nagycenk, Szerencs, Esztergom, Szigetvár, Nagykőrös, Szolnok, Fertőd, Nagylak, Tata, Nagyszeben, Temesvár, Gödöllő, Nagyszombat, Tihany, Nagyvárad, Tokaj, Gyöngyös, Nagyvács, Torda, Győr, Nándorfehérvár, Gyula, Trecsén, Gyulafehérvár, Ónod, Ungvár, Hatvan, Orosháza, Vác, Hódmezővásárhely, Pákoz, Vajdahunyad, Pannonhalma, Várpalota, Isaszeg, Pápa, Vértesszőlős, Pécs, Veszprém, Jászberény, Világos, Kalocsa, Pusztaszer, Visegrád, Pozsony, Vizsoly, Kassa, Kecskemét, Recsk, Zenta, Keszthely, Rozsnyó, Kolozsvár, Rudabánya, Komárom, Sárospatak, Pozsony, Nyíregyháza, Budapest, Nagyszeben, Szombathely, Kolozsvár, Szentendre, Máramarossziget, Brassó, Zirc, Sepsiszentgyörgy, Zólyom, Szabadka, Nagybánya, Miskolc, Beregszász

10. gyakorlat: Néprajzi tájak

Hanság, Rábaköz, Sokoróalja, Őrség, Hetés, Göcsej, Kemenesalja, Bakony, Mezőföld, Balaton-felvidék, Somogy, Muraköz, Hegyhát, Völgység, Ormánság, Szlavónia, Szigetköz, Csallóköz, Mátyusföld, Karancsalja, Medvesalja, Hegyalja, Szepesség, Tiszahát, Nyírség, Hajdúság, Hortobágy, Nagykunság, Kiskunság, Jászság, Galga mente, Fekete-Körös völgye, Érmellék, Szilágyság, Mezőség, Barcaság, Székelyföld, Kalotaszeg, Küküllő mente, Bukovina.